

Verkiezingspatronen - antropologische zoeklichtjes in verkiezingstijd

💡 In verkiezingstijd scheen ik een antropologisch zoeklichtje op debatten, partijen en menselijk gedrag in verkiezingstijd. Dat is nooit een support aan een partij of persoon, ook geen afkeuring van een partij, ook geen stemadvies. Ik duid slechts patronen door er met een antropologische bril boven te hangen. Of mijn observaties ook de jouwe zijn... dat mag en hoeft niet. Voorbij gekomen zijn: PVV, CU, D66, NSC, GL-PvdA, Ja21, PvdD, CDA, SP, VVD. Scroll terug op mijn tijdlijn op Linked In om ook alle prachtige reacties te lezen.

👉 Nota bene. Je kunt soms best denken... Huh... ik lees toch wel een mening of voorkeur? Dat kan kloppen. In patroonduiding neem je als antropoloog altijd jezelf mee. Het is een subjectieve wetenschap, waar de onderzoeker meetinstrument is. Daarom staat er aan het begin van een ethnografisch onderzoek altijd een uitgebreide biografie van de antropoloog. Omdat een vrouw nu eenmaal andere dingen ziet 'in het veld' dan een man, een oudere andere dan een jongere, etc. Antropologen suggereren geen objectiviteit, wel transparantie. Je krijgt dus duiding door mijn bril. Als je hier meer over wilt weten: uitgebreid geschreven over de methodologie van antropologisch onderzoek in mijn boek Patronen. En vraag je ook af als je over een stukje 'getriggerd bent': hee... is dat nu mijn patroon of dat van Danielle. Op Linked In kreeg ik op sommige duidingen van dezelfde partij zowel de feedback: wat ben je negatief over deze partij of persoon, als: je promoot deze partij of persoon. Dan heb ik mijn werk goed gedaan (((-; Je leest ook altijd vanuit je eigen bril en perspectief. En dat is oke.

Verkiezingspatronen: PVV - een patroon van absenteïsme

Geert Wilders trekt zich terug uit verkiezingsoptredens- en debatten. Vanwege dreiging vanuit een Belgische terreurgroep. Volgens het OM en de Nederlandse politie is er geen extra dreiging voor hem op dit moment.

Absenteïsme. Geert Wilders en de PVV kenmerken zich door een patroon van niet-meedoen. Er niet-zijn. Niet opdagen in de kamer; De PVV kent de meeste onbezette stoelen tijdens kamerdebatten. Spaarzaam zijn met interviews. Geen debatdeelname nu en ook geen vervanger sturen voor Wilders als hij dat om veiligheidsangst niet aan durft.

Niet meedoen is best slim. Het is de hard to get van die knappe man waarmee je een date wil. Het onvoorspelbare patroon van die ene vriendin die dan wel- en dan weer niet op jouw lieve apjes reageert. De manager die het altijd te druk heeft voor het overleg. De coole gasten in de schoolklas die durfden te spijbelen. Gek genoeg gaan er best wel wat verleidingsstofjes door de lucht als iemand onbereikbaar doet. Aantrekken- en afstoten. Absenteïsme. Ons oerbrein associeert dat vluchtige, onbereikbare met een hoge rank en status: hij heeft het te druk om naar mijn verhalen te luisteren, zij is te goed voor mij, hij bepaalt zelf waaraan hij z'n tijd en aandacht besteedt. Daar gaan we een beetje op aan.

Verkiezingspatronen: GroenLinks-PvdA - samen spelen, samen delen

GL-PvdA is van samen spelen, samen delen. Samen doen en Solidariteit spreekt uit het partijprogramma én uit het proces en leiderschap van de partij. Samen doen in het land, waarbij de focus ligt op basisbehoeften op orde: wonen, zorg, veiligheid, klimaat, migratieprocedures. Maar ook samen doen in Europa en samen doen met een grote linkse formatie waar het kan, aangevuld met rechts als dat moet. Solidariteit in de vorm van nivellering, waarbij kosten voor die stevige sociale basis worden neergelegd bij de hoogste inkomens en bedrijven.

Dat samen doen is natuurlijk ook een patroon dat belangrijk is geweest de afgelopen jaar intern bij GL-PvdA. Ze zijn door het hele proces van In voor- en Tegenspoed gegaan: flirten, daten, verloven, huwelijk. Nog wat restjes te gaan zoals een nieuwe naam en verdere cultuurintegratie. Dat samengaan is knap; menig bedrijf, partij, liefdeshuwelijk, struikelt onderweg. Ook bij GL-PvdA zijn slachtoffers gevallen in het proces. Met name rond de standpunten over Gaza, hebben enkele oud gedienden van de PvdA, vaak met Joodse roots, de partij verlaten, wat pijnlijk was.

Frans Timmermans en Jesse Klaver staan nog samen overeind. Hebben stappen naar elkaar toe moeten doen. En de keuze gemaakt dat Timmermans voorop loopt. Dat vraagt om lef en afstand doen van het ego. Doorleefd samen doen is daarmee wel geloofwaardig, inclusief persoonlijke kracht tot op het niveau van kwetsbaarheid en fysieke transformatie van met name Frans Timmermans.

Aan heel veel samen doen zit een keerzijde. Waar je je buitengrens fluïde maakt, samen is leuker, maak je jezelf ook minder duidelijk. Ben je nu van Nederland of van Europa? Zo is de SP veel duidelijker: solidair binnen Nederland en niet teveel naar buiten kijken. Kies je nu echt voor links of is er toch kans op rechtse samenwerking; en welke offers breng je dan? Doe je echt aan klimaat of blijf je toch varen op het oude welvaartsmodel? De Partij van de dieren is hierin veel radicaler. Ga je echt voor Europa of toch ook weer niet? Wie echt voor Europa wil gaan stemt Volt.

Samen spelen, samen delen. Als je samen doet, doe je ook altijd water in de wijn. Het is aan de kiezer met een oud GL hart of een oud PvdA hart om te voelen of de huwelijkspartner ook de hare of zijne is. En voor 'nieuwe kiezers' of ze 'samen doen tegen rechts' een sterk genoeg argument vinden om een stem te geven.

Verkiezingspatronen: NSC - mes in je rug en twijfel

Stel je eens voor, je pakt een broccoli. Wat je ziet is een prachtig gevormde groente, vol patroonmatig gerangschikte stronkjes en roosjes. Stel dat je van die broccoli een klein stronkje afbreekt. Dan nog steeds heb je een perfecte, weliswaar kleinere, broccoli in je hand. Het patroon is hetzelfde in dat ene kleine stronkje als in de grote broccoli. Breek je daar weer een stukje vanaf, dan heb je een mini-broccoli vast.

Een belangrijk kenmerk van patronen is dat ze repeterend, herhalend zijn. Een patroon is een reeks van vormen, gebeurtenissen, handelingen, die zich in een reeks, of cyclisch, manifesteert. Soms zie je een kleine afwijking: de broccoliroosjes zijn niet allemaal precies even groot. Maar het lijkt of er eenzelfde soort logica of regels in het ontwerp zijn toegepast.

Stel je voor dat we aannemen dat niet alleen broccoli's varens, zonnebloemen en orkanen gevormd zijn volgens een repeterende logica en mathematische precisie, maar dat ook menselijke relaties, groepen en dus ook teams en organisaties en politieke partijen volgens vaste patronen geordend zijn? Dan kijk je anders.

Wat zie je als je 'met broccoli-ogen' naar politieke partij NSC kijkt? Ik zie een patroon van twijfel en vervolgens vertrek. Pieter Omtzigt die twijfelt of hij lijststrekker NSC moet worden en vervolgens, na veel tranen en ups- en downs... vertrekt. Nicolien van Vroonhoven die twijfel aangeeft... en geen lijststrekker wordt. Diederik Boomsma die wel-niet kandidaat lijststrekker wordt... toch maar niet. Rosanne Hertzberger die na veel verbaliteit... opeens vertrekt. Naast de broccoli van twijfel en vertrek is er de broccoli van 'geen rugdekking' of 'mes in je rug'. Het CDA bestuur dat Omtzigt 'functie elders' wipte, het NSC bestuur dat al deze twijfelaars niet steunt en brommertje van rechts Eddy van Heijum naar voren schuift. Als je eenmaal broccoli's ziet, kan je het nooit niet meer zien.

Verkiezingspatronen: D66 - radicaal optimisme

Tien nieuwe steden, zoals in het IJmeer. De slogan "Het kan wél". Een heel erg blij filmpje dat vaak voorbij komt. De brede glimlach. De vooruitgang. Een goed gevulde partijkas. De uitspraak "ruimte moet je zelf maken". D66 ademt, zeker in deze campagne, radicaal optimisme uit. Blijheid. Correctheid. En zelfs een beetje 'the good life'. Als je mocht kiezen bij welke partij je het liefst zou willen borrelen, dan kies je als hoogopgeleide, intellectuele, goed geïnformeerde, genuanceerde man / vrouw / iets ertussenin / geen van beiden, graag voor een D66 borrel. Zelfs als je niet op de partij wil gaan stemmen. De kans is groot dat je daar je gelijkgestemden vindt. De lekkerste hapjes met veel vega en een klein beetje genuanceerd bio vlees. Zelfde kleding draagt van goede kwaliteit en mooie grondstoffen. ABN praat. Houdt van een goed gesprek en fatsoenlijk debat met een handdruk met glimlach erna.

Radicaal optimisme. Het is absoluut lovenswaardig. De veerkracht en het doorzettingsvermogen van Rob Jetten. Dat geldt in het privé leven, ongeacht de waanzinnige good looks, blijft homo zijn en een coming out toch een grote stap in het leven. Rob Jetten vertelt ook weleens wat over zijn onzekerheid. In zijn politieke beginjaren werd hij media-gepest met de robotachtige stijfheid en te jong baby face voorkomen. Maar hé... hij gaf nooit op. Maakte uiterst charmant en zelfbewust ruimte voor stemmenkanon Sigrid Kaag en wachtte rustig af tot zijn tijd zou komen. En die is er nu. Er staat een man die niet gevoelloos is, maar wel altijd terugtuitert met die ongeëvenaarde glimlach.

Goed nieuws toch, eeuwig optimisme, zeker in duistere tijden? Zeker, wie wil nou niet stemmen op de voorspoed?... Én. The good life kan ook te glad overkomen. Te randstad. Te havermelk-elite. De vraag is of Limburgers, Zeeuwen en Midden-Groningers zich herkennen in de glimlach, of toch een groep mensen ziet, die uit een tijds capsule van een andere planeet lijken te komen. Of de 'het kan wél', recht doet aan de behoefte van veel mensen om eerst een potje te klagen, modder te gooien en schuldigen aan te wijzen. De schoonzoon kan ook té ideaal zijn, wat het gevoel geeft: die partij is niet voor mij bedoeld of voor mij weggelegd.

Radicaal optimisme. Heel verleidelijk voor velen, de peilingen zijn gunstig, en wellicht net iets te vrolijk voor anderen.

Verkiezingspatronen: Christen Unie - was Jezus nu links of rechts?

Mirjam Bikker is wellicht de politica die op de sympathie van de meeste Nederlandse kiezers kan rekenen. Ook mensen die nooit op de CU zouden stemmen op inhoudelijke gronden, roemen dikwijls haar integriteit, moraliteit en brede inhoudelijke wendbaarheid op veel onderwerpen. Zelfs de meest afzeikerige journalist krijgt Mirjam Bikker niet gek. Ze laat zich nooit verleiden tot vuilspuiterij of onfatsoenlijk gedrag in media en in de kamer. Fel is ze nooit, maar wel volhardend. Een pitbull met dieselmotor aandrijving.

Toch zal de Christen Unie nooit een hele grote partij worden. Daarvoor is het basispatroon van de CU... nou ja te Christelijk. Niet zo interessant is de vraag of een PvdA'er of VVD'er op de CU wil gaan stemmen, maar of een Christelijke kiezer CDA of CU of SGP gaat kiezen. En dan komt de fundamentele- en fundamentalistische vraag om de hoek kijken: was Jezus nu een linkse activist of een behoudende conservatief? Die vraag is natuurlijk niet van de Christen Unie alleen, maar van de hele evangelische / progressieve / hervormingsgezinde christelijke kerken en beweging.

CU gaat voor 'recht in de leer', meer dan het CDA. Die leer is links als het gaat om economische gelijkheid - CU wil de hypotheekrente in 15 jaar terugbrengen, CDA in 30 jaar-, solidariteit, zorgzaamheid. Ook mensen die een beetje gelovig woke zijn, homo's binnen de kerk willen omarmen, soep willen uitdelen aan illegale vreemdelingen, zijn welkom in de herberg van de CU. Maar de CU is kneiterrechts als het gaat om Israël-Palestina standpunten, abortus, euthanasie. Dan verschijnt er om de vriendelijke mond van Mirjam Bikker opeens een streng schooljuf trekje, dat onverlet laat zien dat je op deze dossiers toch echt rechts Trumperiaanse Evangelistische prediker politiek kunt verwachten, al is het met een poldersausje. Met de vraag stem ik CU/CDA/SGP bevindt de Christelijke kiezer zich in een moreel slagveld: wat zou Jezus hebben gestemd? Was hij een linkse activist of een strenge conservatief?

En dan zijn er zeker nog de mensen, de niet christelijke zwevende kiezer, die niet zozeer gaan voor de inhoud van de partijprogramma's, maar die gaan voor fatsoen, moraal en een inhoudelijk sterke politicus. Die zich ook zorgen maken over smartfoon gebruik onder jongeren en verslavende gokreclames. Die een goed gesprek en een net jasje willen zien in een debat. Die mensen moeten kiezen of Mirjam Bikker of Henri Bontebal beter aan het beeld van de ideale fatsoensridder waar kijvend Nederland zo naar snakt, voldoet.

Verkiezingspatronen: Met Ja21 - kan je op een feestje wel uit de kast komen

Ja21 noemt zichzelf een conservatief liberale partij en 'fatsoenlijk rechts' in de verkiezingsspotjes van Joost Eerdmans. Speerpunten zijn immigratiebeperking, veiligheid op straat en het verbeteren van welvaart en koopkracht. Wie verder in het partijprogramma duikt ziet vooral heel veel tekst over immigratiebeperking. Grenzen, grenzen, grenzen is wat de partij beoogt. Ja21 is een kneiterrechtse partij, die flirt met fatsoen en intellectualisme.

Joost Eerdmans is een begenadigd debater en ziet er uit als een beschaafde, nette man. Iemand van wie je een hypotheek wilt kopen, of de buurman die je op je huis laat passen als je op vakantie gaat. Zo anders dan het toch wat ordinaire, scheldende, PVV geluid. Een verweesde politicus: Pim Fortuyn was zijn partij, droom, en persoonlijke guru. En sinds Pim niet meer was, zweefde Joost Eerdmans rond, samen met wat andere verloren zielen. Tot hij nu zijn eigen thuishonk heeft opgericht. En dat doet het goed. Met open armen geeft hij asiel aan andere politiek gestranden: stemmencanon Ingrid Coenradi die mot kreeg met Wilders, Diederik Boomsma die een mes in z'n rug kreeg van NSC, en de broer van Pim, Simon Fortuyn, als lijstduwer. Met wat mensen die hebben getracht zelf ooit een partij op te richten als zoemende bijtjes eromheen.

Toch is het feitelijk lastig om op inhoud echt verschil tussen Ja21 en PVV te vinden. De standpunten zijn even radicaal rechts. De grenzen even hard. De tweets van sommigen op de lijst, zoals Annabel Nanninga, allesbehalve fatsoenlijk. Maar met het beeld van de keurige Joost Eerdmans in goed pak voor ogen en de aimabele, tikje kwetsbare Ingrid Coenradi aan zijn zijde, kan je op een burenborrel of in de koffiekamer op je werk wél uit de kast komen als Ja21 stemmer, waar het toch wat vulgair is om te zeggen dat je voor PVV kiest. Ja21 is een club van 'stiekem' radicaal rechtselingen. Als je je coming out om Nederland weer van de Nederlanders te maken toch nog wat spannend vindt. Dan kan je zeggen: 'die Joost Eerdmans lijkt me gewoon een verstandige man'.

Benieuwd, of de peilingen, waarin Ja21 het echt goed doet, voorspellend zijn voor de uitkomst. Of dat er onder de gepeilden toch wat fatsoensrakkers zitten die zeggen op Ja21 te gaan stemmen, maar toch het rode potlood naar het hokje van de PVV bewegen op 29 oktober.

Verkiezingspatronen: PvdD - persoonlijk activisme

Meer nog dan een politieke partij, is PvdD een club van persoonlijk bevlogen activisten. Primair op het gebied van dierenwelzijn, maar als je de profielen van de leden bekijkt, dan zie je ook strijdbaarheid op mensenrechten, LHBTIQ rechten, Gaza, armoedebestrijding, gelijke kansen, covid. Des te bewonderenswaardiger is het, dat deze activistische beweging, al meer dan 23 jaar ook een kleine, doch standvastige plek in de politiek inneemt. Daarmee is de PvdD niet alleen een flash-mob actiecentrum, maar ook een dieseltrein (op waterstof dan). Jarenlang maakte oprichtster Marianne Thieme indruk door als een vastbijtende pitbull achter elke inbreng in de kamer te zeggen: "En voorts zijn wij van mening dat er een einde moet komen aan de bio-industrie!" De felheid waarmee Esther Ouwehand zich in Gazajurk hulde tijdens Prinsjesdag en bij de algemene beschouwingen, spreekt ook boekdelen.

De niet aflatende energie van de PvdD dwingt respect af en misschien ook wat 'afgunst'; voor de meeste mensen is het lastig om consequent te zijn in gedrag, als het gaat om geen dieren eten, klimaatbewust consumeren, je geld steken waar je hart ligt, bijhouden waar je wel en niet in investeert. PvdD activisten zijn daarmee ook een spiegel van consistent activisme, waarin je soms pijnlijk hard met je eigen slappe knieën wordt geconfronteerd.

Lastig is het sterk persoonlijke aspect binnen de PvdD. Ieder dier doet ertoe en ook het leven van ieder mens. Dat betekent dat er binnen de partij veel ruimte is voor eigen stokpaardjes en persoonlijke issues. De achilleshiel van veel activistische bewegingen. Dat betekent dat er een bak energie opgaat aan interne ruzies, verdeelde kampen, lijntjes met oud-gedienden en de vraag of 'iedereen zich gezien en gehoord voelt'. Afsplitsing ligt dan steeds op de loer en dat is nu ook gebeurd met de oprichting van de tak 'Vrede voor Dieren'. Het formele twistpunt is het standpunt over bewapening en defensie, doch de persoonlijke band van prominente activist Ewald Engelen, die 'toevallig' ook de levenspartner is van oud oprichter Marianne Thieme, met wie Esther Ouwehand ook een dingetje heeft, kan niet onderschat worden.

Spannend is de vraag wat die splitsing nu betekent voor de strijd om dieren- en mensenrechten. Want al heb je niks met kalfjes en niks tegen megastallen: ieder politiek stelsel heeft een geweten nodig en die rol speelt PvdD al jaren met verve. Voor ons allen.

Verkiezingspatronen: CDA - je krijgt er wel een gratis sample bij

Ik bestelde foundation bij een online parfumerie. En kreeg er een gratis sample bij. Een parfümmetje dat ik niet lekker vond en in de prullenbak verdween. Ook bij een boek krijg je soms een gratis boek, bij een jurk een strandtas, bij zakelijk drukwerk een set ansichtkaarten, bij je koffie een koekje terwijl je aan de lijn bent. Dingen waar je niet om vraagt en die je dan soms toch maar consumeert want 'anders is het zonde'.

Het CDA is de campagne ingegaan met de slogan 'een fatsoenlijk land'. En straalt dat ook uit. Henri Bontebal is de fatsoenlijkheid zelf en kan ook goed uitleggen waarom dat belangrijk is. Een verademing voor iedereen, ook niet CDAers, wie het gekijf en gekift zat is. Fatsoen ook in het partijprogramma: grote thema's op orde, weloverwogen midden (waarbij je nog niet helemaal weet of het uiteindelijk wat meer naar rechts- of links helt, afhankelijk van de coalitie), verstandig, niet te grote sprongen maar wel keuzes. Wie naar de website van het CDA surft, ziet een rij keurige kandidaten, meeste in jasje en sommigen zelfs met stropdas, een welhaast uitstervend artefact in Nederland.

Toch is de vraag of iedereen meegeniet van dat fatsoen. Want het CDA heeft principes. En kandidaten met een heel duidelijk Christelijke signatuur. Die zie je niet direct. Zo kan je ook als niet Christelijke stemmer je aangetrokken voelen door CDA politieke standpunten en optreden. Maar je krijgt er dus wel een gratis sample bij. Een op Christelijke normen en waarden gebaseerde sample. Die het CDA wellicht graag inzet als ruilmiddel in coalitievorming. Dat kán ertoe leiden dat je op het CDA stemt en je je opeens beseft dat vrouwenrechten, abortus, euthanasie, homorechten, misschien niet in het fatsoenspakket zaten. Zo is de vrijheid van onderwijs heel belangrijk voor het CDA. Dat betekent dus ook dat je als school vanuit je religieuze waarden mag verkondigen dat homo's geen partner mogen hebben, dat mannen en vrouwen niet gelijkwaardig zijn en dat de evolutietheorie niet bestaat. Henri Bontebal brak een lans voor dit punt in het debat gisteren en de SGP (die wel vrijheid van onderwijs wil voor Christelijke- en Joodse scholen, maar niet voor Islamistische) omarmde hem als een lang verloren zoon.

Ik ben heel benieuwd, hoeveel religieuze sample ruimte het CDA gaat claimen en krijgen in de coalitieonderhandelingen, of dat het uiteindelijk toch die 'gewoon fatsoenlijke middenpartij' blijkt te zijn.

Verkiezingspatronen: SP- het alternatieve alternatief

Supersociaal en het alternatief, zijn de slogans waarmee de SP de verkiezingen ingaat. En een opvallende move in verkiezingstijd: Jimmy Dijk richt zich in zijn campagnespotje niet tot de kiezer maar tot CDA en GL-PvdA met de uitnodiging: de koffie staat klaar. En richt zich daarmee op coalitievorming met deze partijen. Is dat heel slim of een beetje te bescheiden, deze handreiking? Want de SP heeft genoeg eigenheid te bieden in het grote winkelmagazijn der partijen.

Want dat winkelen, shoppen, de markteconomie, kapitalisme, neo-liberalisme... dat is nu juist niet wat de SP biedt. De SP is echt 'alternatief' in haar standpunten en partijprogramma, zowel in vergelijking met links als met rechts. In de SP hoor en zie je socisisme, tikje marxisme, de oude arbeidersbeweging. Dat wat veel 'oude rooien' nu missen bij de PvdA. Als je de website van de SP goed doorleest, zie je meer dan een standpunt over inkomensgelijkheid, pensioen, betaalbaar wonen, zorg. Dan zie je daar ook een visie, ideologie zo je wilt, onder liggen. De SP is wellicht een van de meest theoretisch gefundeerde en onderbouwde partijen in het stelsel. Zorg, wonen; het moet bereikbaar zijn voor iedereen. Juist voor de hardwerkende lager betaalde huishoudens. Daarmee is de SP écht een alternatief voor het sociaal economische systeem dat we nu hanteren. En voor de oorlogsretoriek. DE SP gaat voor vrede. De SP gaat voor supersociaal. Daarmee onderscheidt de SP zich van rechts.

En de SP onderscheidt zich ook op een belangrijk punt van links. Linkse partijen hebben het weinig over migratie instroom; omdat ze daar ruimhartiger in willen zijn, andere items belangrijker vinden, of omdat ze niet mee willen in het narratief van de uiterst rechtse partijen die daar een speerpunt van maken. De SP benoemt een grens aan migratie uitdrukkelijk wel in haar programma. Met ook weer die theoretische andere onderbouwing. Zo benadrukt de SP dat aan arbeidsmigratie een maximum en strenge eisen moeten worden gesteld ook omdat het een moderne vorm van slavernij is. En omdat mensen soms hun plek verdrongen zien worden door die onrealistisch goedkope arbeidskrachten. En dat als je minder vluchtelingen wilt, je moet stoppen met het platbombarderen van landen. Daarmee neemt de SP de zorgen van veel Nederlanders uiterst serieus, daar waar andere partijen daar soms wat makkelijk overheen stappen, zeker op links.

SP is dus terecht in alle opzichten een alternatief. Of je dat alternatief omarmt? Daarvoor moet je waarschijnlijk een beetje alternatief zijn. Of het zo beu zijn met hoe het nu gaat, dat een alternatief zeer welkom is.

Verkiezingspatronen: VVD - identiteitszoektocht

Het is een van de moeilijkste momenten in de levenscyclus van een organisatie, beweging of politieke partij. Die van opvolging na stichting of na een periode van lang- intensief leiderschap. Mark Rutte deed het 14 jaar. Wat je ook van het resultaat vindt... Het is bewonderenswaardig lang, zeker in combinatie met het premierschap. Mark Rutte had een opvallend eigen signatuur. Bleef altijd lachen, was ongelooflijk toegewijd, streek conflicten glad, groot buitenlands charisma, COVID tefallaag crisisbestendig.

Mark Rutte had eigenheid, doch ook een onmiskenbare VVD signatuur. In het voetspoor van Bolkestein, Zalm, van Aartsen, Dijkstal. Bitterballen, corporaal, blauw pak, netwerkvaardigheden, vlotte babbel. Gewoon... zoals je dat leert als VVDer in VVD studentenkringen, met VVD ouders, in VVD ondernemersnetwerken.

En toen was het tijd voor een doorstap van Mark Rutte en een nieuw VVD tijdperk. In een context van post COVID stress, wereldwijde polarisatie, bewustzijn van klimaat- migratie- veiligheid- oorlog- woon- media- vergrijzings- zorg- verbindings- crisissen. Opvolging is altijd lastig. Als je je voorganger niet goed ritueel 'uitrookt', blijft de oude geest op een stoel zitten en heb je last van vergelijkingen.

Dilan Yeşilgöz kwam, zag en mocht. Knap en opmerkelijk als vrouw, van allochtone afkomst, vluchtelingenkind, weinig bitterballen. Pijlsnel en scherp. Ze maakte een flitsende start en er was VVD hoop op een zonnige toekomst in duistere tijden. Tot daar het ongekende succes van Geert Wilders was en tegenvallende verkiezingsresultaten voor de VVD. Waar Dilan Yeşilgöz in het buitenland al als premier genoemd werd, viel dat hard tegen.

Toen begon het zoeken naar identiteit. Wat wil de partij zijn? Die goedlachse corporale ondernemerspartij met bitterballenborrels? Of de Volkspartij voor de hardwerkende Nederlander, waarmee je mogelijk ook zwevende PVV-VVD kiezers aanspreekt? Ben je er voor Arend-Jan en Hadewich, of voor Henk en Ingrid? Is het toeval of een fractaal patroon, dat die identiteitstour ook gerepresenteerd wordt in de persoon van Dilan Yeşilgöz? Die maakte een politieke identiteitsreis - zie mooi artikel in FD hierover <https://fd.nl/profiel/1385786/de-wispelturige-politieke-zoektocht-van-dilan-yesilgoz-zegerius>. Komend uit een links nest van Turks politieke vluchtelingen, reisde ze langs de SP, PvdA, Groen Links, en landde uiteindelijk - na huwelijk met een liberale man - bij de VVD. Het blijft soms lastig inschatten bij haar: waar ben je nou echt zelf van- en voor?

De VVD zet met haar partijprogramma in op een sterk en veilig Nederland. Grote investeringen op veiligheid op straat en defensie. Terugdringen van migratie. Koopkrachtbehoud voor midden- en hogere inkomens. Lastig om verschil te zien met PVV/Ja21. Een veelvoorkomend verschijnsel in identiteitszoektochten, is je eigen profiel versterken door te voelen wat je níet bent: je bent man omdat je geen vrouw bent, je bent links omdat je niet rechts

bent. De VVD en Dilan Yeşilgöz zeggen nu vooral met wie ze níet samen gaan regeren. Grenzen dicht. Voor Nederland. Voor de VVD. Misschien in de hoop om door de grens met de ander, weer te weten wie je zelf ook alweer was.